

Hoàn thiện quy trình nhân giống một số cây thuốc quý, có giá trị kinh tế cao ở quy mô công nghiệp

Hiện nay, nhu cầu về nguồn dược liệu ngày càng tăng. Tuy nhiên, các loài cây dược liệu trong tự nhiên đang bị giảm cả về số lượng và chất lượng bởi sự khai thác quá mức cùng các điều kiện ngày càng bất lợi của môi trường tự nhiên... dẫn đến nhiều loài cây dược liệu quý có nguy cơ cạn kiệt, ảnh hưởng đến nguồn cung cấp dược liệu bền vững. Với sự giúp đỡ của Bộ Khoa học và Công nghệ (KH&CN) thông qua Chương trình Hỗ trợ phát triển doanh nghiệp KH&CN và tổ chức KH&CN công lập thực hiện cơ chế tự chủ, tự chịu trách nhiệm (Chương trình 592), Hợp tác xã nông nghiệp Linh Dược Sơn (Hòa Bình) đã hoàn thiện quy trình công nghệ nhân nhanh giống, nuôi trồng thành công 3 loại cây dược liệu quý là Sâm cau, Lan gấm và Nứa Konjac bằng phương pháp nuôi cấy invitro, góp phần giúp ngành dược chủ động được nguồn nguyên liệu thô, tạo công ăn việc làm và nâng cao thu nhập cho người dân địa phương.

Tiềm năng và nhu cầu sử dụng nguồn dược liệu trong nước

Việt Nam được đánh giá là quốc gia có tiềm năng lớn về dược liệu trong khu vực Đông Nam Á và trên thế giới. Nguồn tài nguyên dược liệu phong phú, đa dạng và vốn tri thức bản địa chính là kho tàng quý báu để Việt Nam triển khai các nghiên cứu nhằm tạo ra các sản phẩm từ dược liệu phục vụ công tác chăm sóc sức khỏe và phát triển kinh tế. Theo kết quả điều tra đến năm 2016, ở Việt Nam đã ghi nhận được trên 5.000 loài thực vật được sử dụng làm thuốc; trong đó có gần 200 loài có tiềm năng khai thác và phát triển để đáp ứng nhu cầu sử dụng trong nước và hướng tới xuất khẩu như quế, hồi, hòe, nghệ, actiso, sa nhân, kim tiền thảo, đinh lăng, thảo quả... Việc trồng dược liệu cũng giúp các hộ nông dân tăng hiệu quả kinh tế từ 3-5 lần so với trồng cây nông nghiệp như lúa, ngô, sắn... Theo khảo sát, nhu cầu dược liệu trong nước cần khoảng gần 60.000 tấn/

năm, trong khi đó Việt Nam mới chỉ cung cấp được cho thị trường khoảng 16.000 tấn/năm, còn lại khoảng 70% phải nhập khẩu từ nước ngoài... Hiện nay, số lượng loài cây dược liệu có khả năng khai thác tự nhiên còn rất ít (chỉ còn khoảng 200 loài), nhiều loài

đang đứng trước nguy cơ cạn kiệt.

Là tỉnh có nhiều tiểu vùng sinh thái, nguồn cây thuốc quý phong phú và đa dạng, với các loài như giảo cổ lam, xạ đen, khôl nhưng, đơn đỏ..., Hòa Bình có nhiều điều kiện thuận lợi để phát triển nguồn dược liệu phục vụ nhu cầu sử

Thực hành kỹ thuật nhân nhanh giống tại Hợp tác xã nông nghiệp Linh Dược Sơn.

dụng trong nước và xuất khẩu. Nhận thức được tầm quan trọng của nguồn cây dược liệu đối với việc phát triển kinh tế - xã hội địa phương, thông qua Chương trình 592, Hợp tác xã nông nghiệp Linh Dược Sơn đã xây dựng thuyết minh và được Bộ KH&CN phê duyệt thực hiện Dự án “Hoàn thiện quy trình nhân giống một số cây thuốc quý, có giá trị kinh tế cao ở quy mô công nghiệp tại tỉnh Hòa Bình”. Qua thực hiện Dự án, các cán bộ kỹ thuật của Hợp tác xã đã hoàn thiện quy trình nhân giống và nuôi trồng 3 loại cây dược liệu quý gồm Sâm cau, Lan gấm và Nưa Konjac bằng phương pháp invitro nhằm giải quyết những hạn chế của phương pháp nhân giống truyền thống, nâng cao hệ số nhân, tỷ lệ sống, tỷ lệ xuất vườn... và bước đầu mang lại kết quả khả quan.

Những kết quả đạt được

Sau 2 năm triển khai thực hiện (2015-2017), Dự án đã hoàn thiện các nội dung bao gồm: Hoàn thiện công nghệ nhân nhanh invitro và nuôi trồng cây Sâm cau, cây Lan gấm và cây Nưa Konjac cùng với các công đoạn chính như: Nghiên cứu tối ưu hóa kỹ thuật vào mẫu từ vật liệu khởi đầu, nhân nhanh chồi bằng phương pháp invitro, xác định thời điểm chăm sóc, thu hoạch... và chuyển giao quy trình nhân giống nuôi trồng 3 loại cây

dược liệu quý nêu trên cho người dân trên địa bàn, bước đầu mang lại những giá trị thiết thực. Dự án đã nhân nhanh được 300.000-550.000 cây giống mỗi loại, đảm bảo tiêu chuẩn chất lượng (4-5 lá, cao 5-7 cm, 5-7 rễ, tỷ lệ sống đạt trên 85%) và phát triển thành mô hình vườn trồng sản xuất thương phẩm với quy mô: 1 ha Sâm cau, 0,5 ha Lan gấm và 1 ha Nưa Konjac tại Hợp tác xã nông nghiệp Linh Dược Sơn. Bên cạnh đó, Dự án cũng đã tiếp đón nhiều lượt cán bộ của các viện nghiên cứu, trường đại học đến tham quan, trao đổi kinh nghiệm về học thuật và thực tiễn triển khai tại đơn vị; đồng thời đã tổ chức được 1 lớp tập huấn, hướng dẫn kỹ thuật cho đội ngũ cán bộ kỹ thuật viên và nhiều lượt hộ dân trên địa bàn về quy trình nhân giống, chăm sóc và thu hoạch; tổ chức hội thảo khoa học để chia sẻ và tiếp thu ý kiến của các chuyên gia, nhà khoa học nhằm hoàn thiện công nghệ trong quá trình thực hiện Dự án.

Cây giống do Hợp tác xã nông nghiệp Linh Dược Sơn cung cấp cho người dân và doanh nghiệp trên địa bàn tỉnh Hòa Bình lần đầu tiên được sản xuất bằng phương pháp nuôi cấy mô trong điều kiện vô trùng, cây sinh trưởng tốt, với giá bán khoảng 5.000 đồng/cây Lan gấm, 2.500 đồng/cây Sâm cau, 3.000 đồng/cây Nưa Konjac. Sau 2 năm

trồng, các loại cây dược liệu nêu trên phát triển thành cây trưởng thành và cho thu hoạch đều đặn. Hiện tại, thương lái đang thu mua giá cây dược liệu của người dân là 1.800.000 đồng/kg tươi Lan gấm, 95.000 đồng/kg tươi Sâm cau, 10.000 đồng/kg củ Nưa. Bên cạnh tác dụng góp phần hạn chế nạn khai thác bừa bãi dược liệu trong tự nhiên, việc nhân giống và phát triển cây Lan gấm, Sâm cau và Nưa Konjac còn giúp bảo tồn nguồn tài nguyên thiên nhiên, tạo công ăn việc làm, nâng cao thu nhập cho người dân, đặc biệt là đồng bào dân tộc.

Thành công bước đầu của Dự án đã khẳng định sự đúng đắn trong việc ứng dụng KH&CN vào bảo tồn và phát triển các nguồn gen dược liệu quý hiếm ở Hòa Bình nói riêng và các địa phương khác nói chung trong định hướng của Chính phủ về phát triển dược liệu. Bên cạnh đó, cùng với sự hỗ trợ của Ban chủ nhiệm Chương trình 592, các nhà khoa học, Dự án còn có ý nghĩa rất lớn về mặt tổ chức, quản lý và tài chính... Đây là nền tảng quan trọng giúp Hợp tác xã nông nghiệp Linh Dược Sơn nâng cao năng lực (nhân sự, cơ sở vật chất và uy tín), tiến tới thành lập doanh nghiệp KH&CN chuyên sản xuất và cung cấp cây giống cho ngành dược liệu để sản xuất thực phẩm chức năng theo hướng ứng dụng công nghệ cao tại Hòa Bình nói riêng và các tỉnh miền Bắc nói chung; góp phần bảo tồn nguồn tài nguyên thiên nhiên, tạo công ăn việc làm, nâng cao thu nhập cho người dân

**Phong Vũ,
Lương Ngọc Quang Hưng**